

Alnarp Västerskog

Ejer: Svenske Landbrugsuniversitet, Alnarp

Offentlighed: Der er offentlig adgang

Adresse: Alnarpvägen, 232 53 Åkarp, Sverige (vest for slotsparken og jernbanen)

Anlægget blev gennemført mellem 1993 og 1998

Formål: Det åbenlyse formål med denne del af landskabslaboratoriet er at eksperimentere med æstetiske og kunstneriske virkemidler med anvendelse af træer som det levende materiale.

Vurdering: Æstetisk og oplevelsesmæssigt enestående. Mange af virkemidlerne er så kunstneriske og arbejdsintensive at de alene kan anvendes i intensivt plejede parklignende omgivelser. Andre virkemidler kan inspirere i den mere ekstensive skovrejsning.

Indhold

Eksperimentariets tilblivelse	3
Formålet	3
Anvendelsen af Alnarp Västkog i denne sammenhæng	3
Stisystemet	4
Rum og søjlehal gennem opstamning	5
Lys og rum skabes gennem tynding og opstamning	6
"Rettidig omhu" med tynding af ammetræer	7
"Kravlegården" skabt med rodkud af hybridasp	8
"Bonzai"-bøgene- et kunstnerisk indslag	9
"Paddehatte"-bøgene. Et andet kunstnerisk indslag i en lysbrønd	10
"Hækkene", "Kvadratet" og forskellige installationer med naturmaterialer	11
Vandmiljøerne i Alnarp Västkog	12
Konklusion og lidt om virkemidlernes forgængelighed	14

Pære fra skovbryn

Slåen fra skovbryn

Eksperimentariets tilblivelse

Området på 13 hektar blev efter flere års planlægning begyndt omformet i 1993, hvor man på en landbrugsjord med stedvis fugtig bund opgravede vandhuller og skabte små vandløb og engstrækninger. I 1994 blev den sydlige del af skoven tilplantet, mens den nordlige del med monokulturer og blandingsbevoksninger blev etableret i 1998.

Formålet

Selv om det anføres, at projektet både tjener biodiversiteten og oplevelsesværdien, så har denne del af landskabslaboratoriet nok mest udviklet sig til et eksperimentarium for æstetiske virkemidler. Afvekslingen mellem lukket skov, små lysninger og vandarealer er jo netop også særdeles centrale og vigtige virkemidler i skabelsen af en rig oplevelsesskov.

Anvendelsen af Alnarp Västskog i denne sammenhæng

Västskogen skal ikke kopieres i skovrejsninger, men der er mange elementer som kan inspirere. Oprindeligt var der hovedfokus på at studere de forskellige træarters og blandingsstrukturers æstetiske udtryk, men gradvist har man også eksperimenteret meget med at modellere en bevoksnings oplevelsesmæssige udtryk gennem målrettet efterplantning, opstamning, beskæring, stiforløb, broer samt manipulation med bunddække og bunddækkeplanter.

Bortset fra det lidt vidererækkende landskabsarbejde med lysninger og med vandhullerne, som er forbundet med et bækløb, er alle oplevelser enten på bevoksningsniveau eller på mikroniveau i landskabet. Der er ofte tale om små kunstneriske "installationer" gennem modellering med trægrupper. Den fysiske udstrækning af disse "oplevelseshuller" i skoven er typisk mellem 5 og 30 meter. En række af disse kan være til inspiration for skovrejsere specielt i nærhed af bolig og have, men ellers er de vigtigste uddrag for danske skovrejsning nok inspirationen til manipulation af bevoksningsstrukturen i de enkelte bevoksninger.

Stisystemet

En stor del af oplevelsen i Alnarp Västerskog skyldes en kreativ udlægning og løbende tilpasning af stierne. Dels er der anvendt forskellige gulv-materialer (flis, jord, småsten, brædder) og dels var stierne rent teknisk anlagt på forskellige måder. I den nordlige del af anlægget var der fældet/grenknust, opstammet og udlagt flis på jorden (billed 1). Ved indgangen til det sydlige anlæg var der plantet 4 rækker hassel og de to midterste dannede en tunnel, som man kunne gå igennem. Dette havde dog også krævet nogen grenbeskæring af buskene langs stien (billed 2). Flere steder havde man gennemført en opkvistning af tre rækker træer - ammetræet i midterrækken opkvistet på begge sider og de yderste rækker kun ind mod stien (billed 3 og 5). Et mere kunstfærdig udlæg af planker igennem en tæt bøgebevoksning gav også afveksling (billed 4).

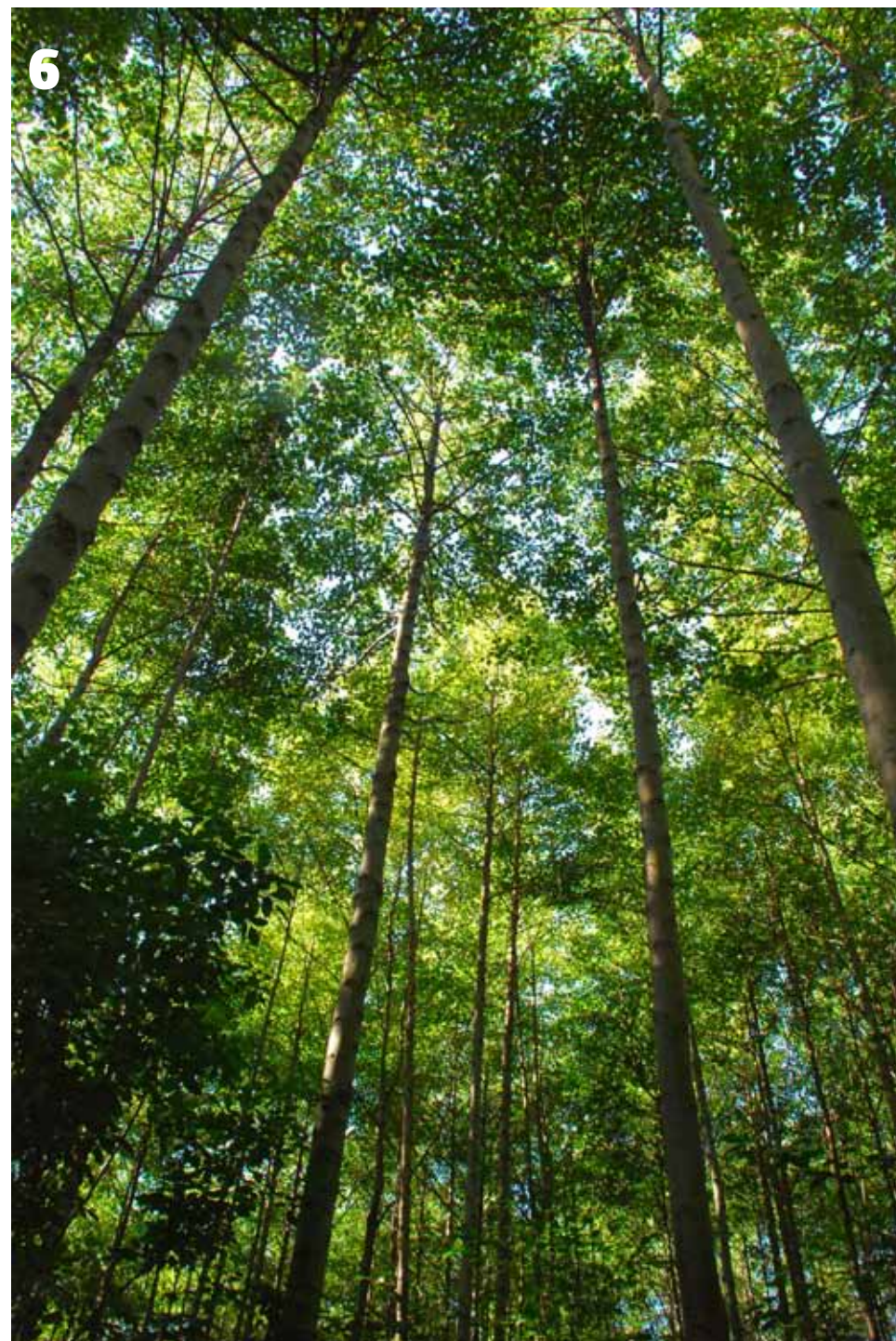

Rum og søjlehal gennem opstamning

Et af de mest hyppige benyttede virkemidler i Västerskogen er opstamning af høje træer. Dette er - anlæggets unge alder taget i betragtning - oftest kun muligt på de hurtigtvoksende ammetræer samt i parceller med hurtigtvoksende træarter som rødell, hybridasp og hybridlærk. Opstamning er også meget tydeligt brugt til at definere stierne i store dele af skoven (se billed 3 - 5).

Landskabsarkitekten vil sige at man eksperimenterer med "rummets vægge", at man leger med "tapetet". I de unge bevoksninger med tætte grene helt til jorden opleves væggene som tætte og uigennemtrængelige - altså lukkede vægge (se billed 1 og 2). Hvor træerne er opstammet åbnes væggene op og bliver mere gennemsigtige og inviterer til at bevæge sig væk fra stien og ind i bevoksningen (billed 7). Endvidere får man et videre udsyn gennem de opstammede bevoksninger.

En anden effekt af opstamningerne bliver oplevelsen af flotte søjlehaler med lange ranke søjler op til det grønne tag (billed 6). Hvis opstamningen ikke kombineres med tynding forbliver bevoksningen mørk og søjlehal-agtig (figur 6, 7 og 8). Hvis opstamningen kombineres med tynding kommer der langt mere lys ned til skovbunden og man får da skabt en lysbrønd eller et mere "åbent" og lyst rum til ophold (eller diverse eksperimenter/installationer) - se næste afsnit samt billed 16.

Lys og rum skabes gennem tynding og opstamning

Skov er i reglen et mørkt og tæt miljø. I mange forskellige situationer i Alnarp Västskog bruges lys til at skabe variation og oplevelser. Det være lys fra "loftet" (billed xx) eller lys fra "væggene" (billed 7). Ved lysindfald fra siden kræver det at man fjerner alle grene i bunden af træerne. Især vil randtræerne ud mod et åbent rum jo altid bevare levende grene ned til jorden og for at opnå dette lysindfald fra "væggen" må man gå ganske voldsomt til værks særligt på randtræerne. Dette kan kræve at man afskærer ganske tykke grene hvilket kan give store sår og forkorte disse randtræers liv.

Ved lysindfald fra loftet er det nødvendigt at tynde bevoksningen og samtidigt opkviste de tilbageværende træer (billed xx). I den store kirsebærbevoksning færdes man først gennem en utyndet og mørk bevoksning og pludselig åbner sig en stor lysning (billed 9 og 10). Det lyse rum kan gøres lukket ved at omgive det med træer med grene (billed 8 og 10) mens et åbent rum skabes gennem lys fra væggene (billed 7).

"Rettidig omhu" med tynding af ammetræer

Et af de meget hyppigt optrædende problemer med skovrejsning gennem de sidste 20 år, er en alt for sen tynding/opstamning/fjernelse af ammetræer. Endvidere er ammetræerne meget ofte blevet plantet alt for tæt. Dette emne er udførligt beskrevet og diskuteret hos Nielsen (2012) i "Håndbog for Skovrejsning", som er udgivet af Skovdykkerne og kan købes hos Skovbykon.dk. Resultatet er at hovedtræarten undertrykkes. Lystræarterne eg og ask er særlig følsomme overfor forsinket tynding blandt ammetræer eller andre blandingsarter. Enten dør hovedtræarten eller den bliver meget ustabil og tåler ikke fritstilling. Mange kulturer er ødelagte på denne måde og det skyldes altid manglen på "rettidig omhu" i bevoksningsplejen. Det er lidt trist at se, at denne mangel på omhu også kommer til udtryk i SLU's landskabslaboratorium. På denne måde er der mulighederne for at skabe ege- og askebevoksninger blevet ødelagt i Alnarp Västerskog, hvor eg har haft hybridlærk og birk som ammetræer (billed 11) og hvor ask har haft hybridlærk og hybridasp som ammetræer (billed 7, 8 og 13). Billed 12 er fra Landskabslaboratoriet "Snogeholm", hvor eg har stået i blanding med for sent tyndet rødgran.

Til gengæld har så netop landskabslaboratoriet i Alnarp forstået at vende problemet til en gevinst, fordi man går ind og opstammer ammetræerne og skaber spændende oplevelser med ammetræerne (billed 7 og 8). Udgangspunktet var en fiasko, som man så har forstået at lave noget spændende ud af. I takt med at hybridlærkene bliver større og større går oplevelsesværdien af opstamningen i billed 7 og 8 dog tabt og man må ty til nye ideer for at skabe en ny variation.

"Kravlegården" skabt med rodskud af hybridasp

Parcellen med ask som hovedtræart og med hybridasp (*Populus x wettsteinii*) som ammetræ var et af de parceller, hvor man vendte fiasko til succes. Grundliggende bør man ikke anvende rodskudsdannende træarter som ammetræer, fordi det bliver en "kamp mod naturen" at slippe af med ammetræet igen. Og ammetræets opgave er jo netop at forsvinde, når hovedtræarten er i god vækst og ude at fare for vind, frost og andre skader. Det ses tydeligt på de små spredte aske-lig at ammetræerne har kvalt hovedtræarten meget tidligt. Så har man tyndet i ammetræerne. Som et resultat heraf er det væltet op med rodskud fra hybridasperne. Dette har man benyttet til at skabe nogle meget spændende oplevelser.

Vandreruten går nu gennem en uigennemtrængelig "mangroveskov" af rodskud (billed 15), hvilket er en meget spændende oplevelse efter de opstammede rum. Barkfarvens ensartede grå giver næsten mere en fornemmelse af aluminiumsrør end af stammer. Rodskuddene har bredt sig ud over græsplænen udenfor parcellen, og i stedet for helt at fjerne denne "generende" opvækst, har man efterladt en krum tunge af rodskud og opstammet disse for at fremhæve stammernes glatte og nøgne overflade. Denne tunge får lov til at stå så markant fordi græsset (og andre frem-spirende rodskud) bliver slået med græsslåmaskine og herigennem bevares tungens specielle udtryk. Få meter inde i bevoksningen (bag tungen) har man også fjetet rodskud i en cirkel omkring et af "modertræerne" og derigennem skabt et lille sjovt rum.

"Bonzai"-bøgene- et kunstnerisk indslag

Med den skyggetålsomme bøg har man lavet flere morsomme og oplevelsesrige felter inde i parcellerne. I bøgeparcellen med birke-ammetræer har man tyndet stærkt blandt bøgene og ammetræerne, opstammet birke-overstanderne samt bonzai-beskåret flere af de mindste bøgetræer. Resultatet er et spændende lyst rum i en tæt og mørk bølgebevoksning, hvor lyset strømmer ned fra oven (billed 16) på en række skulpturelt interessant beskårne småtræer i menneskestørrelse (billed 17). Græsset slås. En meget oplevelsesrig, men også plejeintensiv lysning.

Problemet for denne type oplevelsesrum er at materialerne er levende og i forandring. Selv om bonzai-bøgene kan klippes til at bevare størrelse og form og birkeoverstanderne fortsat kan løftes opad, så ændrer den omkringliggende bøgeskov karakter. Det bøgemassiv, som nu er tæt og mørkt og som giver en kontrast til lysningen, må nødvendigvis tyndes på et tidspunkt og stam-

16

17

merummet i bølgebevoksninger bliver nødvendigvis mere og mere åbne og med højt til loftet med stigende alder. På denne måde forsvinder lysningens kontrast til den omgivende bevoksning gradvist og man må på denne måde hele tiden i gang med nytænkning og ny modellering af det levende materiale.

"Paddehatte"-bøgene. Et andet kunstnerisk indslag i en lysbrønd

I en anden parcel, hvor bøgene havde hybridlærk som ammetræer, var skabt en lysning gennem kraftig opstamning af lærke-træerne samt tynding og klipning af bøgetræerne. I dette tilfælde var bøgene klippet i meget bløde og organiske former og med varierende højder fra 1 til 2.5 meter. Formerne mindede måske om paddehatte eller smølfer? Græsset blev antageligt slået.

Et rigtigt hyggeligt hjørne, hvor man nysgerrigt kigger rundt iblandt de sjove former.

Også denne oplevelse kræver kræver en intensiv og be-kostelig pleje på parkniveau.

På længere sigt bliver det vanskeligt at bevare oplevelsen som den fremstår i dag. I takt med at den omliggende bøgebevoksning vokser op, vil de omkringstående bøge både udbrede deres kroner ind over lysbrønden og vokse stærkt i højden. Begge dele formindsker lys-tilgangen ned til "paddehattene" og selv om bøg er meget skyggetålende bliver det vanskeligt at bibeholde de fulde beløvning af paddehattene. De vil med stigende beskygning blive nøgne i bunden af busken. Man må så omtænke konceptet. F.eks. fjerne de døde grene og ændre formen fra paddehatte-facon til fjerdusk-facon. Eller slå paddehattene helt ihjel og efterlade dem som nøgne stativer af skæve flaskerensere. Alternativt kunne man topkappe de omkringliggende bøge og skabe en grøn klippet tragt ind mod paddehattene, men dette kræver klipning fra lift.

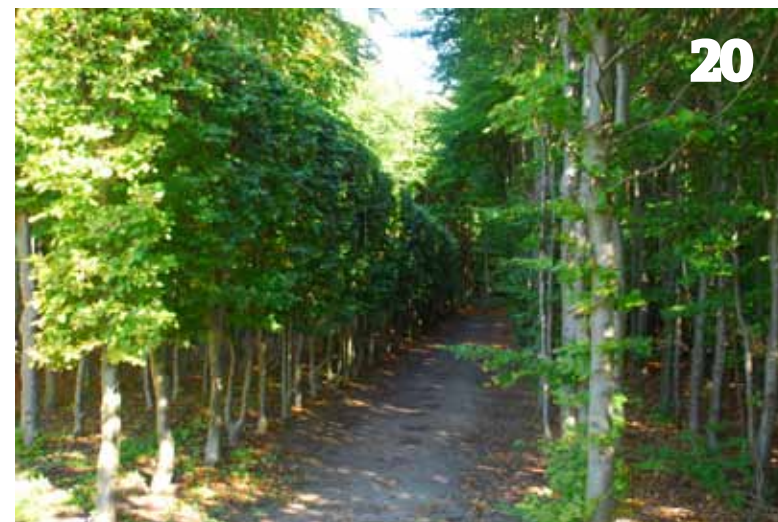

"Hækkene", "Kvadratet" og forskellige installationer med naturmaterialer

19

Flere andre steder har man arbejdet med bøgens evne til at tåle skygge og blive formet gennem klipping. I blandingen af rødell og bøg er rødellen kraftigt opstammet og bøgen er klippet i hæk ud mod de nøgne stammer af rødell. Dette giver en effekt af søjler foran en massiv mur (billed 19). I den rene bølgebevoks-

20

ning har man klippet en stammehæk og fælde naborækkerne for at sikre tilstrækkelig lys til hele bladmassen (billed 20). På den anden side af hækken er bøgestammerne opstammet meget højt op ad stammen for at give en nøgen stamme som kontrast til den grønne stammehæk. Bøg har dog en stærkt tendens til at danne nye grene fra sovende knopper, så det er plejeintensiv at holde stammevæggen nøgen (billed 20). En af de mere geometrisk stringente indslag er lavet med en "kvadrat" af opstammede, kasseklippede bøge - omgivet af grusbælgning og hegn af kviste (billed 21). Midterst i kvadratet er udlagt kompost og sået skovmærke. Lystilgangen er dog tæt på at være kritisk lav. Mens hækken i figur 19 sandsynligvis kan vedligeholdes i lang tid uden problemer, fordi den vender ud mod et vandhul med god lystilgang, vil det blive tiltagende svært at vedligeholde arrange-

21

menterne i billed 20 og 21 i takt med at den omgivende skov vokser sig større. Våstskogen er også rig på forskellige installationer med afklippet græs og grenmateriale. En af de mest markante er vel grenhytten, som er placeret tæt på bredden til det største vandhul (billed 22).

22

Vandmiljøerne i Alnarp Västskog

Vandmiljøerne er nogle af de meget interessante aspekter ved dette landskabslaboratorie. Forud for plantningen blev fugtigbundsområder identificeret på marken og en rund sø (billed 25 og 26) og to uensartede vandhuller blev planlagt. Disse blev forbundet med en grøft og det sydligste vandhul blev også videre afvandet af en grøft/bæk videre syd ud gennem anlægget.

Ved besigtigelsen var "bækken" eller grøften temmelig tør og uden rindende vand (billed 24), hvori der var åbne vandspejl i de gravede vandhuller. Dette viser at det udmærket kan lade sig gøre at etablere spændende vandmiljøer også hvor tilløbs- og fraløbs-kapaciteten er begrænset. Man må blot grave lidt dybere og lave nogle bløde og jævne skråninger ned til vandet. Antageligt er de forskellige vandhuller gravet ud til forskellige dybder for at skabe variation i vand-vegetation. Således er det sydligste vandhul åbenlyst kun udgravet til at danne et fugtigbundsmiljø med meget ringe vanddybde (billed 23). Kort forud for besøget i September var vegetationen (antageligt en høje siv eller tagrør) netop blevet fjernet (i forgrunden i billed 23) til sikring af en videre udsigt over vandhullet. Bagerst til venstre var udgravet til et lille rundt vandhul med højere vandspejl end vandhullet, men grundet en tør sommer var dette vandhul tørlagt.

Man har dog pålagt sig selv ganske voldsomme vedligeholdelsesudgifter ved at tillade en vegetation af tagrør. Denne art breder sig hurtigt og voldsomt og det bliver nødvendigt at grave den op for at holde selv dybe vandhuller åbne (billed 25 og 26). Endvidere er det åbenlyst hensigten at skovomkransende vådområderne til den ene side, mens den anden side "åbnes op" ud mod stier og opholdspladser. Besøget viste dog tydeligt at denne oplevelsesmæssige vision kræver ganske intensive løbende plejeforanstaltninger i form af nedskæring og fjernelse af opvækst af tagrør, siv og ikke mindst pilebuske rundt langs vandkanten.

Grenhytten (billed 22)

Den sydlige ende af den runde sø -
fotograferet i foråret 2013 af Peter Larson.

Samme sø - næsten samme sted. Fotograferet af forfatteren på
lidt større afstand af søens bred i September måned 2013. Det var
ultimo September hverken muligt at komme tæt til søbredden eller
se vandfladen på afstand p.g.a. opvækst af pil i vandkanten, som
ikke var fjernet. Endvidere var tagrørene i kræftig vækst, hvilket
yderligere reducerede udsynet til søens anden bred, hvor der fandtes
en installation af en træhytte.

Konklusion og lidt om virkemidlernes forgængelighed

Alnarp Västskog er ud fra et oplevelsesmæssigt og æstetisk synspunkt et enestående anlæg. Skovbevoksningernes lave alder (knap 20 år) taget i betragtning, indeholder anlægget en imponerende rekreativ rigdom, som er skabt ved at fremhæve eller ændre skovbevoksningers naturlige udtryk.

Anlægget er anderledes fra parker, botaniske haver og Arboreter ved at man har arbejdet med hele bevoksningers udtryk, samt skabt variation i disse udtryk, f.eks. gennem opstamning, lysninger, ændret lysgennemtrængning osv. Heri adskiller dette landskabslaboratorium sig fra de fleste andre landskabsarkitektoniske løsninger. Anlægget har altså "bevoksningen" som arbejdsenhed og ikke som ellers almindeligt i designede miljøer "træet" eller smågrupper. Derfor er anlægget interessant i skovrejsningssammenhæng.

På den anden side, må man erkende at dette landskabslaboratorium så udpræget er en kunstnerisk bearbejdning af skovbevoksninger og at dette ikke blot kræver en æstetisk/kunstnerisk forståelse men i høj grad også forudsætter et intensivt plejeniveau. Der er betydelige løbende omkostninger til slåning af græs, stier og hække, men også løbende vedligeholdelse af opstamning, fjernelse af vanris, beskæring samt fjernelse af uønsket opvækst f.eks. langs vandmiljøerne. En videre forudsætning for en succesrig skabelse af oplevelsesrum er en kombination af æstetisk/kunstnerisk sans og detaljeret indsigt i træernes vækst, formudvikling, stabilitet og degenerationsmekanismer. Det er kun få mennesker som forener disse kundskaber. Det ses da også karakteristisk at man selv ikke i dette nøje fulgte landskabslaboratorium er lykkedes med at fjerne ammetræerne i tide i flere egeparceller i den nordlige del af Alnarp Västerskog (se ovenfor).

Men frem for alt er det vigtigt at forstå "forgængeligheden" af de forskellige kunstneriske modifikationer. Dels er det meget krævende at skabe æstetiske værdier i skovbevoksninger men frem for alt er det umuligt at bevare disse værdier i længere tid af gangen. Sagen er jo at træerne er et levende materiale, som vokser og ændrer karakter. I modsætning til opsætning af en skulptur eller bygning af en smuk bro eller udsigtstårn, så lever alle de skabte æstetiske værdier i Alnarp Västerskog kun i "kort" tid fordi træerne og bevoksningerne gennem deres vækst "ødelægger" det skabte udtryk. For eksempel vil søjlehallerne (opridsede stammer med lukket kronetag- f.eks. billed 6, 7 og 8) ikke kunne bevare karakteren af et lukket rum, fordi "loftet" (kronetaget) med stigende alder bliver åbnet op når der tyndes. Jo højere og ældre træer, jo mere kræver bevoksningen tynding og jo længere tid tager det for kronetaget at lukke igen. Også de forskellige lysbrønde med forskellige udtryk ved gulvet ("paddehatte", "bonzai-træer", "kvadratet") vil med tiden blive mørkere og mørkere p.g.a. den omgivende bevoksnings højdevækst. Dette kræver nytænkning af disse miljøer. Det samme gælder de forskellige hæk-klippede oplevelsesrum: det bliver tiltagende vanskeligt at bevare hækkene i den nu givne form. Også "kravlegården" med rodskud af hybridasp (billed 13) vil inden længe blive meget følsom overfor snetryk, og lav enkeltræstabilitet (p.g.a. de trange sociale vækstbetingelser) kan medføre nedbøjning og stormfald blandt træerne. På et tidspunkt bryder den sociale "skulder ved skulder" stabilitet i rodskuds-junglen sammen. Det kan komme på tale at nedskære og genskabe rodskuddene eller alternativt tynde iblandt dem og skabe nye strukturer.

På denne måde er et landskabslaboratorie som Alnarp Västerskog i en konstant forandringsproces, hvor gamle æstetiske designs må omtænkes eller opgives og hvor man så må skabe nye æstetiske effekter med det ældede materiale. Ældre bevoksninger giver nye muligheder, f.eks. gennem etablering af en under-etage. Også forskellige tyndingsmønstre og intensiteter kan berige den rumlige oplevelse.

Taksigelse

Ejendomsanalyserne er finansieret af Naturstyrelsen, 15. Juni Fonden, Skovdyrkerne og SkovByKon. Vi takker varmt for projektmidlerne – uden hvilke projektet ikke havde kunnet gennemføres. Ejendomsanalyserne udgør et centralt kilde-materiale til vores kommende nye bog: "Skovrejsning, natur- og herlighedsværdier"

Miljøministeriet
Naturstyrelsen

15. Juni Fonden

